

Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego
Sąd Apelacyjny w Szczecinie
Prokuratura Apelacyjna w Szczecinie
Wojewódzki Sąd Administracyjny w Szczecinie

ACTA IURIS STETINENSIS 5

ZESZYTY NAUKOWE UNIWERSYTETU SZCZECIŃSKIEGO NR 812

Szczecin 2014

Komitet Redakcyjny

dr hab. Zbigniew Kuniewicz prof. US – Dziekan Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego
Ryszard Iwankiewicz – Prezes Sądu Apelacyjnego w Szczecinie
Grzegorz Jankowski – Prezes Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Szczecinie
Józef Skoczeń – Prokurator Apelacyjny
Maciej Żelazowski – Sędzia Sądu Apelacyjnego w Szczecinie, Wiceprezes Sądu Apelacyjnego w Szczecinie
Arkadiusz Windak – Sędzia Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Szczecinie, Przewodniczący II Wydziału
Tadeusz Kulikowski – Zastępca Prokuratora Apelacyjnego
dr hab. Marek Andrzejewski prof. US – Redaktor naukowy
Szymon Slotwiński – Sekretarz redakcji

Rada Naukowa

prof. dr hab. Roman Hauser – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu | prof. dr hab. Andrzej Jakubecki – Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie | prof. dr hab. Andrzej Marciniak – Uniwersytet Łódzki | prof. dr hab. Mirosław Nazar – Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie | prof. dr hab. Zbigniew Ofiarski – Uniwersytet Szczeciński | dr hab. Adam Olejniczak prof. UAM – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu | dr hab. Lech Paprzycki – Akademia Leona Koźmińskiego w Warszawie | prof. dr hab. Władysław Rozwadowski – Uniwersytet Szczeciński | prof. dr hab. Tadeusz Smyczyński – Uniwersytet Szczeciński, Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk | prof. dr hab. Roman Wieruszewski – Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk | prof. dr hab. Bronisław Ziemanin – Uniwersytet Szczeciński | Rosario Sapienza, Full Professor of International and European Law – The University of Catania School of Law | Ashok R. Patil, Prof. dr L.L.M., Ph.D. – National Law School of India University, Bangalore, Karnataka State (India) | Fursa Svetlana Yaroslavovna, prof. dr hab. honoured lawyer of Ukraine | Henry Zhu hao Wang, Assistant Professor – China University of Political Science and Law | Prof. habil. dr. Vytautas Nekrošius – Uniwersytet Wileński | Dr John Sorabji – University College, London | José García-Añón, Ph.D. in Law, Full Professor, School of Law – University of València (Spain) | Terekhova Lydia, Professor, Doctor of Law, Omsk state University, Faculty of Law | Masahiko Omura, Doctor of Law, Professor at Chuo University Law School (Tokyo, Japan) | Elena Kudryavtseva, Professor, Law Faculty of Moscow State University | Alexandre Freitas Câmara, Professor Emeritus and Head of Civil Procedure Department at Rio de Janeiro Judicial School | Jayesh Rathod, Associate Professor of Law – American University Washington College of Law | Rett R. Ludwikowski, Ph.D., Professor of Law, Columbus School of Law – The Catholic University of America | Lilia Abramchik, Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor – Yanka Kupala State University of Grodno (Belarus)

Lista recenzentów znajduje się na stronie internetowej zeszytu naukowego | <http://wpiaus.pl/actaiuris>

Redaktor naukowy | dr hab. Marek Andrzejewski prof. US

Redaktor tematyczny | Szymon Slotwiński

Redaktor językowy | Elżbieta Blicharska

Korektor | Joanna Grzybowska

Skład komputerowy | Iwona Mazurkiewicz

**Publikacja została wydana dzięki wsparciu finansowemu
Sądu Apelacyjnego w Szczecinie, Prokuratury Apelacyjnej w Szczecinie,
Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Szczecinie**

Wersja papierowa jest wersją pierwotną

Pełna wersja publikacji <http://wpiaus.pl/actaiuris>

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne online w międzynarodowej bazie danych
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities
<http://cejsh.icm.edu.pl>

© Copyright by Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2014

ISSN 1640-6818 | ISSN 2083-4373

WYDAWNICTWO NAUKOWE UNIWERSYTETU SZCZECIŃSKIEGO

Wydanie I. Ark. wyd. 25,0. Ark. druk 28,3. Format B5. Nakład 194 egz.

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
-------------	---

ORZECZNICTWO SĄDÓW SZCZECIŃSKICH

Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 10 lipca 2013 r., sygn. akt II S 23/13	11
Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 30 listopada 2012 r., sygn. akt I ACz 813/12	15
Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 28 lutego 2013 r., sygn. akt II AKa 12/13	29
Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 15 maja 2012 r., sygn. akt III AUa 106/12	37
Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 15 grudnia 2011 r., sygn. akt III AUa 385/11	47
Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Szczecinie z dnia 8 lutego 2012 r., sygn. akt I SA/Sz 881/11	53

KOMENTARZE

DO ORZECZEŃ SĄDÓW SZCZECIŃSKICH

Jan Andrzejewski – Głosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 31 października 2012 roku, sygn. akt I ACA 446/12	81
Joanna Szyjewska-Bagińska – Głosa do wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Szczecinie z dnia 6 marca 2013 roku, sygn. akt II SA/Sz 149/13	93

PRAWO KARNE

Mariusz Nawrocki – O (nie)możności łączenia w czyn ciągły zachowań o tożsamej podstawie normatywnej	111
Michał Peno – Współczesne koncepcje uzasadnienia karania (zarys typologii)	129
Adam Wróbel – Pozorny (pomijalny) zbieg przepisów przestępstwa i wykroczenia.....	155

PRAWO CYWILNE

Anna Urbańska-Lukaszewicz – Przenoszenie nieruchomości z majątku wspólnego małżonków do majątku osobistego w świetle orzecznictwa i poglądów doktryny.....	171
Ewa Szubert – Stwierdzenie nabycia spadku – uwagi na temat możliwości wzruszenia prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku oraz zarejestrowanego aktu poświadczenia dziedziczenia.....	193
Szymon Słotwiński – Intertemporalne aspekty kompensacji negatywnych przeżyć pośrednio pokrzywdzonych w orzecznictwie Sądu Najwyższego	213

PRAWO ADMINISTRACYJNE

Marek Górski – Nowe regulacje prawne w zakresie ochrony jakości powietrza – monitoring i przywracanie wymaganego stanu jakości powietrza	233
Kornelia Łuczejko – Dane osobowe w internecie – wybrane zagadnienia administracyjnoprawne	247
Przemysław Zdyb – Postępowanie sadowoadministracyjne w przedmiocie skargi na odmowę udzielenia informacji prasie	263
Radosław Ulanowski, Jan Uniejewski – Zasady postępowania egzekucyjnego w administracji a zasada proporcjonalności	279

Agnieszka Lasecka – Legalizacja obiektu wybudowanego w warunkach samowoli budowlanej a legalizacja obiektu wybudowanego na podstawie nieważnego pozwolenia na budowę.....	299
Jarosław Marczak – Prowincje jako forma samorządu lokalnego w Hiszpanii.....	321
Anna Barczak – Procedury ocen oddziaływania na środowisko	353
Katarzyna Święch-Kujawska – Związki rodzinne a zwolnienia w podatku od spadków i darowizn.....	377
Paweł Mańczyk – Pobór podatku od nieruchomości oraz opłaty targowej, miejscowej, uzdrowskiej i od posiadania psów w drodze inkasa na przykładzie wybranych gmin województwa zachodniopomorskiego.....	393
Ewa Kowalewska – Rola banku centralnego w utrzymaniu stabilności systemu finansowego.....	407
Wojciech Bożek – Glosa do orzeczenia Głównej Komisji Orzekającej z dnia 17 maja 2012 roku BDF1/4900/45/44/12/1149	423

VARIA

Małgorzata W. Greßler – Uwagi o wolności wyboru zawodu w prawie niemieckim	435
---	-----

Ewa Szubert*

Uniwersytet Szczeciński

**STWIERDZENIE NABYCIA SPADKU
– UWAGI NA TEMAT MOŻLIWOŚCI WZRUSZENIA
PRAWOMOCNEGO POSTANOWIENIA O STWIERDZENIU
NABYCIA SPADKU ORAZ ZAREJESTROWANEGO AKTU
POŚWIADCZENIA DZIEDZICZENIA**

Streszczenie

W artykule przedstawiono jedynie kwestię wzruszenia prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku oraz zarejestrowanego aktu poświadczenia. Kładąc jednak nacisk na te sytuacje, gdy w obrocie znajdują się jednocześnie dwa postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku albo dwa akty poświadczenia dziedziczenia, albo wreszcie w sytuacji, gdy sąd wydał postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku, zaś notariusz, co do spadku po tym samym spadkodawcy, wydał akt poświadczenia dziedziczenia. W artykule przedstawiono kwestie proceduralne dotyczące sposobu zmiany, uchylenia prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, jak i zarejestrowanego aktu poświadczenia dziedziczenia, a także regulacje dotyczące możliwości wznowienia postępowania. Celem autora jednak, oprócz omówienia w sposób usystematyzowany wyżej wskazanych zagadnień, było przedstawienie kluczowych rozbieżności związanych z omawianą problematyką. Ponadto zwrócono uwagę na błąd legislacyjny, jaki znalazł się w art. 679 § 1 k.p.c. Najbardziej jednak problematyczne jest zagadnienie dotyczące wznowienia postępowania. W zależności od uznawania jednego z dwóch

*E-mail: eszubert@mec.univ.szczecin.pl.

poglądów, wywodzących się z odmiennej interpretacji art. 679 w zw. z art. 524 k.p.c., można przyjąć, że wznowienie postępowania w sytuacji, gdy w obrocie występują dwa albo więcej prawomocnych postanowień o stwierdzeniu nabycia spadku po tym samym spadkodawcy, jest w ogóle niedopuszczalne. Przyjmując zaś drugą interpretację, należy przyjąć pogląd, zgodnie z którym wznowienie postępowania jest dopuszczalne w tych przypadkach, w których podstawa wznowienia nie pokrywa się z tą przewidzianą w art. 679 k.p.c.

Słowa kluczowe: akt poświadczenia dziedziczenia, stwierdzenie nabycia spadku, czynności notarialne, postępowanie cywilne, prawo spadkowe, postępowanie spadkowe

Wprowadzenie

Instytucja stwierdzenia nabycia spadku została wprowadzona dekretem z 8 października 1946 roku Prawo spadkowe¹. Nosiła wtedy nazwę stwierdzenia praw do spadku. Przez wiele lat stanowiła dla spadkobierców jedyną możliwość udokumentowania praw po zmarłym spadkodawcy. Z czasem zauważono konieczność wprowadzenia alternatywy, która stanowiłaby szybszy i mniej formalny sposób udokumentowania tych praw. W dniu 10 kwietnia 2007 roku został udostępniony druk Sejmu V kadencji nr 1651 zawierający projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo o notariacie oraz niektórych innych ustaw wraz z uzasadnieniem². Ustawa o zmianie ustawy – Prawo o notariacie oraz niektórych innych ustaw weszła w życie dnia 2 października 2008 r.³, jednak faktycznie w części dotyczącej aktu poświadczenia dziedziczenia zaczęła być stosowana od 1 marca 2009 roku, bowiem tego dnia uruchomiono elektroniczny rejestr aktów poświadczenia dziedziczenia prowadzony przez Krajową Radę Notarialną.

W obecnym stanie prawnym udokumentowanie nabycia spadku może więc nastąpić, z jednej strony, na podstawie aktu poświadczenia dziedziczenia sporządzanego przez notariusza (art. 95a i n. Pr. Not.), który jest wydawany w drodze

¹ Dz.U. nr 60, poz. 328.

² Projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo o notariacie oraz niektórych innych ustaw wraz z uzasadnieniem, druk nr 1651, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki5ka.nsf>, data pobrania: 13.10.2011.

³ Ustawa z 24.08.2007 r. o zmianie ustawy – Prawo o notariacie oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. nr 181, poz. 1287).

czynności notarialnej (art. 79 Pr. Not.). Z drugiej strony, udokumentowanie nabycia spadku może zostać stwierdzone w postępowaniu sądowym, zgodnie z trybem uregulowanym w Kodeksie postępowania cywilnego (art. 669 i n.).

Status sądowego stwierdzenia nabycia spadku oraz notarialnego aktu poświadczenia dziedziczenia jest w zasadzie równy. Należy podkreślić, że zarejestrowany akt poświadczenia dziedziczenia ma skutki prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku (art. 95j Pr. Not.). Ponadto warto zaznaczyć, że kompetencje notariusza do spraw spadkowych określa się niekiedy jako „notarialne postępowanie spadkowe”⁴. W wypadku jednoczesnego wystąpienia w obrocie obu tych dokumentów, dotyczących spadku po tym samym spadkodawcy, pierwszeństwo (w konsekwencji wyższa moc) zostało jednak przyznane postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku.

W artykule przedstawiono jedynie kwestię wzruszenia prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku oraz zarejestrowanego aktu poświadczenia dziedziczenia. Wskazano te sytuacje, gdy w obrocie prawnym znajdują się jednocześnie dwa postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku albo dwa akty poświadczenia dziedziczenia, albo wreszcie – gdy sąd wydał postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku, zaś notariusz co do spadku po tym samym spadkodawcy wydał akt poświadczenia dziedziczenia oraz sposoby zmiany albo usuwania z obrotu prawnego dokumentu stwierdzającego nabycie spadku niezgodne z rzeczywistym stanem prawnym albo kolejnego dokumentu dotyczącego spadku po tym samym spadkodawcy.

1. Zaskarżenie, uchylenie, zmiana postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku oraz możliwość wznowienia postępowania

1.1. Uwagi ogólne

Postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku jest specyficzną instytucją, gdyż występuje stosunkowo wysokie ryzyko wydania postanowienia niezgodnego z rzeczywistym stanem prawnym. Z jednej strony wpływa na to czynnik typowo ludzki, ponieważ może się okazać, że w postępowaniu sądowym nie uczestniczyli wszyscy zainteresowani (np. ze względu na niewiedzę pozostałych uczestników postępowania co do ich istnienia lub ze względu na celowe

⁴ K. Grzybczyk, M. Szpunar, *Notarialne poświadczenie dziedziczenia jako alternatywny sposób stwierdzenia prawa do dziedziczenia*, „Rejent” 2006, nr 2, s. 28.

zatajenie informacji o istnieniu innych osób, mogących wchodzić w rachubę jako spadkobiercy przez któregoś z uczestników). Z drugiej strony, niezgodność postanowienia z rzeczywistym stanem prawnym może wynikać ze zdarzeń, które nastąpiły już po stwierdzeniu nabycia spadku⁵ (np. może zostać ustalone ojcostwo po śmierci spadkodawcy – art. 84 § 2 i art. 85 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego⁶).

Postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku jest orzeczeniem co do istoty sprawy, więc podlega ogólnym zasadom zaskarżania właściwym dla postępowania nieprocesowego. W tym zakresie posłużyć się można apelacją od nieprawomocnych postanowień⁷ wydanych w I instancji (art. 518 k.p.c.) oraz skargą kasacyjną⁸ (art. 519¹ k.p.c.) od postanowień sądu II instancji, rozstrzygających co do istoty sprawy oraz postanowień w przedmiocie odrzucenia wniosku lub umorzenia postępowania, kończących postępowanie w sprawie o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku. Postanowienie ma charakter niepodzielny, więc zaskarżenie części będzie równoznaczne z zaskarżeniem całości.

1.2. Uchylenie postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku

Sąd spadku z urzędu uchyli postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku, jeżeli zostało stwierdzone po osobie uznanej za zmarłą, lub której zgon zostało stwierdzone postanowieniem sądu, a postanowienie o uznaniu osoby za zmarłą lub o stwierdzeniu jej zgonu zostało następnie uchylone (art. 678 k.p.c.)⁹. Odnosi się to do sytuacji, w której wydano postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po osobie żyjącej. Powyższy artykuł stanowi podstawę do wzruszenia prawomocnych postanowień, mając jednocześnie charakter wyjątkowy, co oznacza,

⁵ B. Kordasiewicz, *Udokumentowanie nabycia spadku*, w: *System Prawa Prywatnego*, t. 10, red. B. Kordasiewicz, Wydawnictwo C.H. Beck i Instytut Nauk Prawnych, Warszawa 2009, s. 478.

⁶ Dz.U. nr 9, poz. 59, ze zm.

⁷ Postanowienie SN z 10.11.1971 r., III CRN 319/71, Lex nr 7014.

⁸ Kasacja od postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku przysługuje tylko wówczas, gdy nie opiera się wyłącznie na podstawach, których uwzględnienie umożliwia zmianę lub uchylenie tego postanowienia przy zastosowaniu art. 678, 679 lub 690 § 2 k.p.c., por.: Postanowienie SN – Izba Cywilna z 11.03.1997 r., III CZP 9/97, OSNC 1997 nr 8, poz. 99, s. 17; Postanowienie SN – Izba Cywilna z 26.03.1997 r., II CKN 51/97, Legalis; Postanowienie SN – Izba Cywilna z 8.04.1997 r., I CZ 18/97, OSNC 1997 nr 10, poz. 146, s. 22.

⁹ Zgodnie z trybem uregulowanym w art. 539–543 k.p.c.

że nie może być interpretowany rozszerzająco¹⁰. Nie znajdzie on zastosowania w sytuacji, gdy zamiast postanowienia o uznaniu za zmarłego zostanie wydane orzeczenie stwierdzające zgon, a także, gdy w postanowieniu o stwierdzeniu zgonu została ustalona inna chwila śmierci. Uchylenie postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku na podstawie wskazanego artykułu może nastąpić na posiedzeniu niejawnym (art. 514 § 1 k.p.c.), gdyż w braku podstawy do dziedziczenia nie jest potrzebne wyznaczenie rozprawy¹¹.

1.3. Uchylenie i zmiana postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku

Dowód, że osoba, która uzyskała stwierdzenie nabycia spadku, nie jest spadkobiercą, lub że jej udział w spadku jest inny niż stwierdzony, może być przeprowadzony tylko w postępowaniu o uchylenie lub zmianę stwierdzenia nabycia spadku (art. 679 § 1 k.p.c. zdanie pierwsze)¹². Przyczyny wszczęcia takiego postępowania mogą być różne. Jako przykłady można wskazać: uznanie spadkobiercy za niegodnego, zgłoszenie się spadkobiercy ustawowego nieznanego uczestnikom postępowania lub dostarczenie testamentu wcześniej nieujawnionego¹³.

Wniosek o wszczęcie takiego postępowania może zgłosić w sądzie spadku każdy zainteresowany, a więc osoba, której praw dotyczy wynik postępowania (art. 679 § 2 k.p.c.). Pojęcie to jest zakresowo tożsame z pojęciem „osoby mającej interes do złożenia wniosku o stwierdzenie nabycia spadku” użytym

¹⁰ J. Gudowski, *Stwierdzenie nabycia spadku*, w: *Kodeks postępowania cywilnego: t. 3, cz. 1, Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, wyd. 3, LexisNexis, Warszawa 2009, s. 381; P. Borkowski, *Komentarz do art. 677 Kodeksu postępowania cywilnego (Dz.U. 1964.43.296)*, w: P. Borkowski, *Komentarz do ustawy z dnia 24 sierpnia 2007 r. o zmianie ustawy – Prawo o notariacie oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2007.181.1287), w zakresie zmian do ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. 1964.43.296)*, Lex/el. 2009.

¹¹ J. Bodio, T. Demendecki, A. Jakubecki, O. Marcewicz, P. Telenga, M.P. Wójcik, *Komentarz do art. 678 Kodeksu postępowania cywilnego*, w: J. Bodio, T. Demendecki, A. Jakubecki, O. Marcewicz, P. Telenga, M.P. Wójcik, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, wyd. 3, Wydawnictwo Oficyna, Warszawa 2008, Lex/el. 2010.

¹² Artykuł ten zawiera błąd legislacyjny, gdyż powinno być: „w postępowaniu o uchylenie i zmianę stwierdzenia nabycia spadku”. Przemawia za tym istota tego przepisu, która pociąga za sobą wydanie postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku zgodnie z rzeczywistym stanem prawnym, dlatego też uchylenie pociąga za sobą zmianę, a nie tworzy alternatywy. Szerzej: B. Kordasiewicz, *Udokumentowanie nabycia spadku...*, s. 479; wyrok SN z 16.12.1983 r., III CZP 65/83, OSNC 1984, nr 7, poz. 111.

¹³ J. Bodio, T. Demendecki, A. Jakubecki, O. Marcewicz, P. Telenga, M. P. Wójcik, *Komentarz do art. 679 Kodeksu postępowania cywilnego...*

w art. 1025 k.c.¹⁴ Uprawnionym jest także osoba pośrednio zainteresowana wynikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku (art. 510 k.p.c.). Nabywca spadku lub udziału w nim jest legitymowany do złożenia wniosku o zmianę lub uchylenie postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, jeśli zbywca był uczestnikiem postępowania (art. 679 § 1 k.p.c.)¹⁵. W związku z powyższym wiele jest uprawnionych osób, jednak ten, kto był uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, może tylko wówczas żądać zmiany postanowienia stwierdzającego nabycie spadku, gdy swój wniosek opiera na podstawie, na którą nie mógł powołać się w tym postępowaniu, a wniosek o zmianę składa przed upływem roku od dnia, w którym uzyskał tę możliwość (art. 679 § 1 zdanie drugie). Ograniczenie przewidziane w tym artykule dotyczy także spadkobiercy/uczestnika postępowania o stwierdzenie nabycia spadku¹⁶. Z kolei osoba niebiorąca udziału w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku nie ma ograniczenia czasowego, gdyż przepis ten nie znajduje do niej zastosowania¹⁷. Jest też w o tyle lepszej sytuacji, że nie jest ograniczona co do powoływania się na wszelkie okoliczności i korzystania z wszelkich środków dowodowych¹⁸. Ograniczenia te wskazują, że postępowanie przewidziane w tym artykule nie służy ani nie może być wykorzystywane w celu usunięcia skutków bezczynności uczestników postępowania spadkowego czy też błędów sądu¹⁹.

Wniosek o uchylenie i zmianę stwierdzenia nabycia spadku dotyczy wyłącznie prawomocnych postanowień o stwierdzeniu nabycia spadku²⁰. Powinien czynić zadość wymaganiom z art. 511 k.p.c., a ponadto wskazywać prawomocne postanowienie, które ma ulec zmianie oraz okoliczności i dowody będące potwierdzeniem, że postanowienie to jest niezgodne z rzeczywistym stanem faktycznym i prawnym²¹. Na wnioskodawcy spoczywa ciężar dowodu okoliczności, na które się powołuje (np. że osoba legitymująca się stwierdzeniem

¹⁴ Wyrok Sądu Najwyższego z 19.06.1975 r., III CRN 102/75, OSNC 1976, nr 6, poz. 139.

¹⁵ Postanowienie SN z 13.12.2001 r., IV CKN 566/00, OSNC 2002, nr 10, poz. 127.

¹⁶ Postanowienie SN z 26.01.2001 r., II CKN 784/00, OSNC 2001, nr 7–8, poz. 118.

¹⁷ Postanowienie SN z 27.04.1982 r., III CZP 15/82, OSNC 1982, nr 8–9, poz. 118.

¹⁸ B. Kordasiewicz, *Udokumentowanie nabycia spadku...*, s. 480.

¹⁹ Szerzej: Postanowienie SN – Izba Cywilna z 13.12.2012 r., IV CSK 183/12, Legalis.

²⁰ Postanowienie SN z 10.11.1971 r., III CRN 319/71, Lex nr 7014.

²¹ J. Gudowski, *Stwierdzenie nabycia spadku...*, s. 383; A. Zieliński, *Stwierdzenie nabycia spadku*, w: A. Zieliński, K. Flaga-Gieruszyńska, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. A. Zieliński, wyd. 5, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2011, s. 1105.

nabycia spadku nie jest spadkobiercą albo, że jej udział w spadku jest mniejszy), w przeciwnym wypadku wniosek podlega odrzuceniu²². Wniosek nie musi dotyczyć całego postanowienia²³, może być skierowany przeciwko orzeczeniu, co do nabycia spadku w ogólności lub tylko gospodarstwa rolnego, lub tylko wkładu gruntowego w rolniczej spółdzielni produkcyjnej, a także przeciwko postanowieniu uzupełniającemu (wydanemu na podstawie art. 677 § 3 k.p.c.)²⁴. Uchybienie wskazanemu terminowi, zaniechanie przytoczenia podstawy uzasadniającej zmianę lub niepodanie przyczyn uniemożliwiających przedstawienie tej podstawy w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku prowadzi do oddalenia wniosku²⁵.

W razie przeprowadzenia dowodu, że spadek w całości lub w części nabyła inna osoba niż wskazana w prawomocnym postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku, sąd spadku, zmieniając to postanowienie, stwierdzi nabycie spadku zgodnie z rzeczywistym stanem prawnym (art. 679 § 3 k.p.c.). Zmiana postanowienia może więc polegać na ustaleniu, że dziedziczą inne osoby niż te wskazane w postanowieniu, albo że poza wskazanymi dziedziczą jeszcze inne, albo że wymieniono w postanowieniu oprócz rzeczywistych spadkobierców osoby nimi niebędące.

Na mocy nowelizacji²⁶ należy odpowiednio stosować przepisy art. 679 § 1–3 do postanowienia o stwierdzeniu nabycia przedmiotu zapisu windykacyjnego. Wobec czego, jeżeli postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku albo częściowe postanowienie stwierdzające nabycie przedmiotu zapisu windykacyjnego wskazują jako uprawnioną osobę, która rzeczywiście tego przedmiotu nie nabyła, zmiany takiego stanu faktycznego można przeprowadzić według trybu opisanego powyżej.

Prawomocne postanowienie zmieniające postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku wydane w opisanym trybie ma charakter orzeczenia stwierdzającego nabycie spadku i może ulec zmianie w trybie przewidzianym w tym przepisie²⁷. Ma charakter deklaracyjny, spadkobiercy je otrzymujący korzystają

²² A. Szpunar, *Zmiana postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku*, PS 2002, nr 9, s. 39.

²³ J. Gudowski, *Stwierdzenie nabycia spadku...*, s. 383.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ J. Bodio, T. Demendecki, A. Jakubecki, O. Marcewicz, P. Telenga, M. P. Wójcik, *Komentarz do art. 679 Kodeksu postępowania cywilnego...*

²⁶ Ustawa z 18.03.2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. nr 85, poz. 458).

²⁷ Postanowienie SN z 7.03.1968 r., II CR 102/68, OSNC 1968, nr 10, poz. 176.

z domniemania (1025 § 2 k.c.), a dokonane przez nich rozporządzenia składnikami należącymi do spadku korzystają z ochrony (art. 1028 k.c.)²⁸. Ograniczenia przewidziane w art. 679 § 1 k.p.c. co do podstawy żądania, jak i terminu, w którym uczestnik postępowania o stwierdzenie nabycia spadku może żądać zmiany postanowienia stwierdzającego nabycie spadku, odnoszą się również do zmiany dalszego postanowienia, zmieniającego postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku, na wniosek innej osoby²⁹.

Sentencja postanowienia wydanego wskutek zastosowania opisywanego trybu powinna obejmować wszystkie te elementy, które zostały wskazane jako konieczne w postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku, a ponadto powinna dokładnie określać orzeczenie podlegające zmianie³⁰. Zgodnie z art. 677 § 1 k.p.c. stwierdzenie nabycia spadku w stosunku do niektórych tylko spadkobierców jest niedopuszczalne. Z tej samej przyczyny niedopuszczalne jest również uchylenie postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku tylko co do niektórych spadkobierców³¹.

Wskazany w art. 679 k.p.c. tryb wzruszenia postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku umożliwia zniweczenie podstawy domniemania (czyli obalenie domniemania, że osoba legitymująca się stwierdzeniem nabycia spadku jest spadkobiercą). Przepis ten, w przypadku wadliwie wydanego postanowienia co do osoby spadkobiercy, umożliwia stwierdzenie nabycia spadku przez rzeczywistego spadkobiercę, tym samym realizując ochronę prawną spadkobiercy³². Przy czym należy podkreślić, że skutkiem złożenia wniosku o zmianę prawomocnego postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku może być wydanie orzeczenia niekorzystnego dla wnioskodawcy³³, bowiem zakaz *reformationis in peius* ma zastosowanie tylko do postępowania odwoławczego na zasadach ogólnych³⁴.

W ramach możliwości zmiany postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku należy jeszcze wskazać art. 690 k.p.c. Zgodnie z nim sąd z urzędu zmienia postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku, jeżeli prawomocnie zatwierdzono

²⁸ B. Kordasiewicz, *Udokumentowanie nabycia spadku...*, s. 481.

²⁹ Postanowienie SN z 7.03.1968 r., II CR 102/68, OSNC 1968, nr 10, poz. 176.

³⁰ P. Borkowski, *Komentarz do art. 679 Kodeksu postępowania cywilnego...*

³¹ Postanowienie SN z 28.04.1971 r., III CRN 507/70, Lex nr 6914.

³² P. Borkowski, *Komentarz do art. 679 Kodeksu postępowania cywilnego...*

³³ J. Bodio, T. Demendecki, A. Jakubecki, O. Marcewicz, P. Telenga, M. P. Wójcik, *Komentarz do art. 679 Kodeksu postępowania cywilnego...*

³⁴ Postanowienie SN z 19.11.1998 r., III CKN 28/98, Lex nr 78215.

uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku (złożonego pod wpływem błędu, groźby albo od skutków niezłożenia żadnego oświadczenia w terminie) i orzeka w tym przedmiocie. Uczestnikami tego postępowania są osoby, które brały udział w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku³⁵. „Brak rozstrzygnięcia w zakończonym prawomocnie postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku żądania spadkobiercy w przedmiocie zatwierdzenia uchylenia się od skutków prawnych niezachowania terminu do odrzucenia spadku nie uzasadnia odrzucenia ponownie złożonego w tym przedmiocie wniosku”³⁶. Niedopuszczalna jest zmiana postanowienia stwierdzającego nabycie spadku na podstawie tego przepisu w przypadku uchylenia się przez spadkobiercę od skutków prostego przyjęcia spadku i złożenia oświadczenia o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza.

1.4. Wznowienie postępowania

Należałoby przedstawić niezgodność w judykaturze dotyczącą wznowienia postępowania w zakresie wystąpienia w obrocie co najmniej dwóch postanowień o stwierdzeniu nabycia spadku po tym samym spadkodawcy. Kwestię tę poruszył nawet Rzecznik Praw Obywatelskich³⁷, który złożył wniosek do Sądu Najwyższego o podjęcie uchwały zawierającej odpowiedź na pytanie: „czy zmiana lub uchylenie kilku z prawomocnych postanowień, stwierdzających nabycie spadku po tym samym spadkodawcy następuje w trybie określonym w art. 679 k.p.c. czy w trybie art. 403 § 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.?”. Pierwszy z kierunków orzecznictwa oraz aprobaty doktryny przemawia za wznowieniem postępowania w sytuacji wskazanej powyżej, na podstawie art. 403 § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Drugi kierunek odmawia możliwości wznowienia postępowania, powołując się na art. 679 k.p.c., który pozwala na uchylenie wadliwego postanowienia, a któremu przypisują wznowieniowy charakter.

Uzasadnieniem pierwszego poglądu są postanowienia, w których Sąd Najwyższy stwierdził, że zmiana lub uchylenie kilku z prawomocnych postanowień o stwierdzeniu nabycia spadku po tym samym spadkodawcy, może

³⁵ H. Ciepła, T. Domińczyk, A. Góra-Błaszczkowska, A. Górski, A. Jakubecki, I. Koper, G. Misiurek, Z. Strus, T. Żywnowski, *Komentarz do art. 690 KPC*, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom III. Artykuły 506–729*, red. H. Dolecki, T. Wiśniewski, Lex/el.2011.

³⁶ Uchwała SN z 6.06.2007 r., III CZP 53/07, OSNC 2008, nr 7–8, poz. 78.

³⁷ Wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, RPO – 686541 – IV/II/JP, www.sprawy-generalne.brpo.gov.pl/pdf/2011/10/686541/1599249.pdf, data pobrania: 28.02.2012.

nastąpić w drodze wznowienia postępowania (art. 403 § 3 k.p.c.³⁸ w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.)³⁹. Ponadto Sąd wskazał, że powinien rozpoznać wszystkie postanowienia, a następnie orzec stosownie do art. 412 § 3⁴⁰ w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.⁴¹. W jednym ze starszych wyroków Sąd Najwyższy natomiast wprost orzekł, że uchylenie jednego z postanowień stwierdzających nabycie spadku po tym samym spadkodawcy nie może nastąpić w trybie przewidzianym w art. 679 k.p.c., ponadto wskazał, iż powinno nastąpić to w trybie nadzwyczajnym⁴². W doktrynie pogląd ten został poparty, bowiem wskazano, że art. 679 k.p.c. ma na celu skorygowanie wadliwego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, w drodze uchylenia i zmiany odpowiednich jego części⁴³.

Drugi pogląd znajduje uzasadnienie w Uchwale Sądu Najwyższego, w której Sąd stwierdził, iż z art. 524 § 1 k.p.c. wynika, że art. 679 k.p.c. zastępuje skargę o wznowienie postępowania, realizując ochronę dziedziczenia przez rzeczywistego spadkobiercę⁴⁴. Asumptem do przyjęcia takiego rozwiązania było: „uproszczenie i odformalizowanie postępowania o zmianę prawomocnego stwierdzenia nabycia spadku”⁴⁵. Ponadto w tej uchwale Sąd Najwyższy wskazywał ten tryb jako korzystniejszy dla zainteresowanych ze względu na przesłanki dopuszczalności skargi o wznowienie postępowania, które ograniczają

³⁸ Obecnie treść tego paragrafu została przeniesiona do paragrafu drugiego tego artykułu.

³⁹ Postanowienie SN z 7.11.2002 r., V CKN 1258/00, Biul. SN 2003, nr 7, poz. 9; postanowienie SN z 26.11.2009 r., III CSK 30/09, Lex nr 585083 zostało skrytykowane przez J. Forystkę, który stwierdził, że wskazywany przez Sąd tryb wyeliminowania z obrotu postanowień stwierdzających nabycie po tym samym spadkodawcy, prowadziłby do nieakceptowanej sytuacji w państwie. Ze względu na upływ terminu do złożenia skargi o wznowienie postępowania, strona będzie pozbawiona możliwości wykazania swych praw i podważenia wadliwego postanowienia. Pociągałoby to za sobą dalsze pozostawanie w obrocie tych postanowień, J. Forystek, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 2009 r., III CSK 30/09*, „Rejent” 2010, nr 6, s. 129.

⁴⁰ Obecnie treść wskazanego paragrafu znajduje się w art. 412 § 2 k.p.c., zgodnie z którym powinien uchylić rozpoznawane postanowienia i wydać rozstrzygnięcie co do istoty sprawy.

⁴¹ Postanowienie SN z 26.11.2009 r., III CSK 30/09, Lex nr 585083.

⁴² Wyrok Sądu Najwyższego z 16.12.1983 r., III CZP 65/83, OSNC 1984, nr 7, poz. 111.

⁴³ T. Felski, *Glosa krytyczna do postanowienia Uchwały Najwyższego z dnia 21 kwietnia 1994 r., III CZP 40/94*, „Palestra” 1995, nr 3–4, s. 256 i n.

⁴⁴ Uchwała SN z 21.04.1994 r., III CZP 40/94, OSNC 1994, nr 11, poz. 210, tak samo orzekł Sąd Najwyższy w postanowieniu z 26.06.2002 r., III CZ 64/02, Lex nr 303367.

⁴⁵ *Ibidem*.

dostępność tego środka⁴⁶. Wskazana uchwała stała się podstawą uzasadnienia postanowienia Sądu Najwyższego⁴⁷, w którym Sąd powielił argumenty znajdujące się w uzasadnieniu uchwały, opisując ponadto charakter postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku. Zabieg ten miał na celu udowodnienie, że charakter art. 679 k.p.c. jest właściwszy, biorąc pod uwagę całokształt postępowania o stwierdzeniu nabycia spadku oraz to, jakie spełnia cele społeczne. Sąd Najwyższy wskazał, że art. 679 k.p.c.: „zastępuje skargę o wznowienie postępowania oraz w sposób prosty, jednolity i dostępny eliminuje nieprawidłowości, które mogą powstać na skutek wydania kilku prawomocnych postanowień w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku po tym samym spadkodawcy”⁴⁸. Do tego poglądu przychylił się Rzecznik Praw Obywatelskich, ze względu na wskazywanie odformalizowanego charakteru art. 679 k.p.c. oraz zapewniania przez niego lepszej ochrony interesów spadkobierców⁴⁹.

Wreszcie należałoby przedstawić stanowisko, jakie zajął Sąd Najwyższy w Uchwale Sądu Najwyższego⁵⁰, będącej odpowiedzią na pytanie prawne postawione przez Rzecznika Praw Obywatelskich. Sąd Najwyższy przedstawił dwa kierunki interpretacji art. 679 w zw. z art. 524 k.p.c. W stosunku do pierwszej należałoby przyjąć, że istnienie art. 679 k.p.c. w ogóle wyłącza wznowienie postępowania i zgodnie z tym, przy każdorazowym wystąpieniu w obrocie dwóch prawomocnych postanowień o stwierdzeniu nabycia spadku, należałoby sięgać do regulacji zawartej właśnie w art. 679 k.p.c.⁵¹

Zgodnie z odmiennym poglądem przyjęto natomiast, że wznowienie postępowania jest dopuszczalne poza zakresem zastosowania art. 679 k.p.c., czyli w takich sytuacjach, gdy nie jest możliwa zmiana prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku na podstawie art. 679 k.p.c.

⁴⁶ *Ibidem*. Wskazano ograniczenia w stosunku do osób, które nie były uczestnikami postępowania o stwierdzenie nabycia spadku: wykazanie pozbawienia możliwości działania oraz naruszenia praw zainteresowanego przez wydane postanowienie (art. 524 k.p.c.), a także zachowanie terminów oraz wymogów z art. 407 i art. 409 k.p.c. Przyjęcie, jako prawidłowego trybu z art. 679 k.p.c. likwiduje te ograniczenia, zwiększając możliwość dochodzenia swych praw i wyeliminowania z obrotu istnienia kilku postanowień stwierdzających nabycie spadku po tym samym spadkodawcy.

⁴⁷ Postanowienie SN z 8.08.2003 r., V CK 491/02, Lex nr 315425.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ Wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, RPO – 686541 – IV/II/JP, s. 6 i n.

⁵⁰ Uchwała Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego – Izba Cywilna – zasada prawa z 10.07.2012 r., III CZP 81/11, Legalis.

⁵¹ *Ibidem*.

Pierwsza teza wyrażona w omawianej Uchwale Sądu Najwyższego brzmi: „przepis art. 679 KPC nie stanowi podstawy uchylenia kolejnego prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po tym samym spadkodawcy”⁵². Prowadzi ona do drugiej tezy, która brzmi: „istnienie dwóch lub więcej prawomocnych postanowień o stwierdzeniu nabycia spadku po tym samym spadkodawcy uzasadnia wznowienie postępowania na podstawie art. 403 § 2 w zw. z art. 13 § 2 (w stosunku do uczestnika postępowania) lub art. 524 § 2 KPC (w stosunku do zainteresowanego niebędącego uczestnikiem postępowania, a którego prawa narusza to postanowienie)”⁵³.

Zgodnie z argumentacją przyjętą przez Sąd Najwyższy nie powinno już budzić wątpliwości sięganie po instytucję wznowienia postępowania w przypadku jednoczesnego występowania w obrocie dwóch lub więcej postanowień o stwierdzeniu nabycia spadku. Odnosząc się jednak do stanowiska Rzecznika Praw Obywatelskich w aspekcie zapewnienia jak najlepszej ochrony interesów spadkobierców, należy wskazać, że art. 679 k.p.c. taką funkcję wypełnia, w sytuacjach wskazanych w tym artykule. Mianowicie stanowi on ochronę osób, będących spadkobiercami, a które zostały pominięte w postanowieniu o stwierdzeniu spadku, lub których udział w spadku został błędnie określony. Dodatkowo w stosunku do osób niebędących uczestnikami poprzedniego postępowania nie stosuje się ograniczeń, które wskazuje ten artykuł, a o których już była mowa w tym artykule.

Mając powyższe na uwadze, nie można się nie zgodzić z poglądem Sądu Najwyższego w zakresie stosowania art. 679 k.p.c. jedynie zgodnie z jego zakresem. Natomiast w sytuacji wystąpienia w obrocie dwóch prawomocnych postanowień o stwierdzeniu nabycia spadku po tym samym spadkodawcy należy sięgnąć po instytucję wznowienia zgodnie z art. 403 § 2 w zw. z art. 13 § 2 (w stosunku do uczestnika postępowania) lub art. 524 § 2 k.p.c. (w stosunku do zainteresowanego niebędącego uczestnikiem postępowania, a którego prawa narusza to postanowienie).

⁵² *Ibidem*.

⁵³ *Ibidem*.

2. Uchylenie aktu poświadczenia dziedziczenia

Ze względu na konieczność zapewnienia bezpieczeństwa obrotu prawnego, ważne jest, aby nie funkcjonowały w nim jednocześnie zarejestrowane akty poświadczające dziedziczenie po tym samym spadkodawcy. Podobnie, niedopuszczalną prawnie sytuacją jest istnienie postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku oraz aktu poświadczenia, które dotyczą dziedziczenia spadku po tej samej osobie. Ustawodawca, dla uniknięcia powyższych wskazanych sytuacji, wprowadził szczególny tryb uchylania aktów poświadczenia dziedziczenia⁵⁴.

Możliwość uchylenia zarejestrowanego aktu poświadczenia dziedziczenia⁵⁵ regulują przepisy zawarte w Kodeksie postępowania cywilnego (art. 669¹ w zw. z art. 678, art. 679 oraz art. 690). Pierwszy ze wskazanych artykułów wskazuje trzy sytuacje, w których możliwe jest uchylenie owego aktu, gdy:

1. W odniesieniu do tego samego spadku zostało wydane postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku oraz akt poświadczenia dziedziczenia (przy czym nie ma znaczenia, który z tych dokumentów urzędowych został wydany pierwszy⁵⁶ oraz czy postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku jest prawomocne⁵⁷). Przy zaistnieniu powyższej sytuacji sąd uchyla⁵⁸ akt poświadczenia dziedziczenia, pozostawiając w mocy

⁵⁴ Zostało to podyktowane zmianami, jakie wprowadziła, już wcześniej omówiona, nowelizacja wprowadzająca akt poświadczenia dziedziczenia.

⁵⁵ Zarejestrowanego, gdyż tylko taki ma skuteczność prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku i jako taki może z nim kolidować.

⁵⁶ J. Gudowski, *Stwierdzenie nabycia spadku...*, s. 364.

⁵⁷ P. Borkowski, *Komentarz do art. 669¹ Kodeksu postępowania cywilnego...*

⁵⁸ Różnica w redakcji § 1 i § 2 art. 669¹ k.p.c. wprowadziła niezgodność co do zakresu obowiązku sądu oraz możliwości wystąpienia z wnioskiem przez zainteresowanego. T. Demendecki, *Komentarz bieżący do art. 669(1) kodeksu postępowania cywilnego (Dz.U.64.43.296)*, w: J. Bodio, T. Demendecki, A. Jakubecki, O. Marcewicz, P. Telenga, M.P. Wójcik, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, wyd. 3, Wydawnictwo Oficyna, Warszawa 2008, Lex/el. 2010, stwierdził, że: „sąd spadku z urzędu obligatoryjnie uchyla zarejestrowany akt poświadczenia dziedziczenia, jeżeli w odniesieniu do tego samego spadku zostało uprzednio wydane postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku. Natomiast w przypadku zarejestrowania dwóch lub więcej aktów poświadczenia dziedziczenia w odniesieniu do tego samego spadku (por. jednakże art. 95h § 5 Pr. Not.), sąd spadku wyłącznie na wniosek zainteresowanego podmiotu uchyla wszystkie akty poświadczenia dziedziczenia i wydaje postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku (art. 669¹ § 2)”. Co nie spotkało się z aprobatą P. Borkowskiego, *Notarialne poświadczenie dziedziczenia – uwagi de lege ferenda*, „Rejent” 2009, nr 19, s. 260, który wskazał, że sąd w obu przypadkach powinien działać na wniosek zainteresowanej osoby. Argumentem wskazującym na poprawność tego twierdzenia jest art. 506 k.p.c. stanowiący o tym, że sąd w postępowaniu nieprocesowym działa na wniosek. Artykuł ten wskazuje zasadę, więc wyjątki od tej zasady powinny

jedynie postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku (art. 669¹ § 1 k.p.c.). Należy jednak wyjaśnić, że przy kolizji wskazanych dokumentów urzędowych sąd nie będzie oceniać merytorycznej kwestii ich poprawności w celu ustalenia, który z dokumentów stwierdza nabycie spadku w sposób prawidłowy z przepisami prawa materialnego⁵⁹. Przepis ten wyraźnie podkreśla pierwszeństwo występowania w obrocie prawnym i posługiwania się postanowieniem o stwierdzeniu nabycia spadku, co stawia w gorszej sytuacji osoby, które uzyskały akt poświadczenia dziedziczenia. Uczestnikami tego postępowania będą także osoby, które brały udział w sporządzeniu protokołu dziedziczenia, czyli wszystkie osoby, które mogły wchodzić w rachubę, jako spadkobiercy ustawowi i testamentowi (art. 95b Pr. Not.)⁶⁰.

2. W odniesieniu do tego samego spadku zostały zarejestrowane co najmniej dwa akty poświadczenia dziedziczenia⁶¹. W tej sytuacji sąd uchylił wszystkie akty poświadczenia dziedziczenia bez badania ich treści i przeprowadza postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku, efektem czego wydaje postanowienie stwierdzające nabycie spadku (art. 669¹ § 2 k.p.c.). Do zainicjowania postępowania konieczny jest wniosek zainteresowanego, przy czym tak jak przy wniosku o stwierdzenie nabycia spadku, sąd nie jest związany w całości jego treścią. Zrozumiałe jest, że w wypadku zażądania we wniosku uchylenia tylko jednego z istniejących aktów poświadczenia dziedziczenia, sąd uchylił wszystkie akty i wydał w ich miejsce postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku⁶². Podobnie, gdy we wniosku zainteresowany nie zażądał wydania postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku w miejsce uchylonych aktów poświadczenia dziedziczenia, należy *implicite* przyjąć, że składający

być interpretowane ściśle. Ponadto wskazał, iż użycie: „zwrotu sąd uchylił dotyczy obowiązku sądu uchylenia aktu w sytuacjach opisanych w tym przepisie, nie przesądza jeszcze *per se* o możliwości działania przez sąd z urzędu”.

⁵⁹ P. Borkowski, *Notarialne poświadczenie dziedziczenia...*, s. 261.

⁶⁰ P. Pruś, *Stwierdzenie nabycia spadku i przedmiotu zapisu windykacyjnego*, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom 2 (art. 506 – 1217)*, red. M. Manowska, wyd. 1, LexisNexis, Warszawa 2011, s. 276.

⁶¹ P. Borkowski, *Notarialne poświadczenie dziedziczenia...*, s. 50, który wskazał, że taka sytuacja nie powinna się zdarzyć przy prawidłowo działającym rejestrze aktów poświadczenia. Wydaje się jednak, że ustawodawca przewidział taką sytuację oraz sposób jej rozwiązania dla zabezpieczenia obrotu prawnego oraz interesów spadkobierców.

⁶² P. Borkowski, *Komentarz do art. 669¹ Kodeksu postępowania cywilnego...*

wniosek tego żądał⁶³. Sąd nie rozstrzyga o tym, który z zarejestrowanych aktów poświadczenia został sporządzony prawidłowo, lecz stosownie do swych kompetencji rozstrzyga w przedmiocie nabycia spadku od nowa, wydając stosowne postanowienie⁶⁴. Uczestnikami postępowania powinny być osoby biorące udział w sporządzeniu każdego z protokołów dziedziczenia⁶⁵.

3. Przepis szczególny ustawy dopuszcza lub nakazuje dokonanie uchylecia (art. 669¹ § 3 k.p.c.) – odesłanie zawarte w tym przepisie odnosi się do sytuacji wskazanych w art. 678, art. 679 oraz art. 690 k.p.c.

Artykuł 678 k.p.c. stanowi o uchyleniu aktu poświadczenia z urzędu, jeżeli zostało wydane po osobie uznanej za zmarłą, lub której zgon został stwierdzony postanowieniem sądu, a postanowienie o uznaniu tej osoby za zmarłą lub o stwierdzeniu jej zgonu zostało uchylone⁶⁶. Artykuł ten wskazuje na obowiązek sądu w tym zakresie, gdyż użyto w nim sformułowania „z urzędu”. Uchylenia aktu poświadczenia dziedziczenia sąd może dokonać na posiedzeniu niejawnym⁶⁷ lub jawnym niebędącym rozprawą⁶⁸.

Z kolei art. 679 k.p.c. w paragrafie czwartym zawiera odesłanie do odpowiedniego stosowania w zakresie aktów poświadczenia dziedziczenia, co oznacza, że możliwe jest uchylenie tego aktu w sytuacji, gdy podniesiony zostanie dowód, że osoba, która uzyskała stwierdzenie nabycia spadku, nie jest spadkobiercą, lub że jej udział w spadku jest inny niż stwierdzony⁶⁹. Ze względu na odesłanie należy przyjąć nieco inny tryb postępowania, gdyż sąd nie ma kompetencji do dokonania zmiany aktu poświadczenia dziedziczenia w żadnym trybie. Będzie on wyglądał następująco: osoba zainteresowana⁷⁰ występuje z wnioskiem

⁶³ J. Gudowski, *Stwierdzenie nabycia spadku...*, s. 364.

⁶⁴ P. Borkowski, *Notarialne poświadczenie dziedziczenia...*, s. 261.

⁶⁵ P. Pruś, *Stwierdzenie nabycia...*, s. 276.

⁶⁶ Szerzej: uwagi do art. 678 k.p.c. – patrz rozdz. I, podrozdz. 1.2.

⁶⁷ P. Borkowski, *Notarialne poświadczenie dziedziczenia...*, s. 269.

⁶⁸ Szerzej: P. Pruś, *Stwierdzenie nabycia...*, s. 276.

⁶⁹ Szerzej: uwagi do art. 679 k.p.c. – patrz. rozdział I, podrozdział 1.3., w odniesieniu do aktu poświadczenia dziedziczenia, należy odpowiednio rozpatrywać poglądy zawarte w orzecznictwie dotyczącym tego artykułu, jednak orzeczenia dotyczące jedynie zmiany postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku pozostają aktualne jedynie w odniesieniu do tych postanowień.

⁷⁰ P. Borkowski, *Notarialne poświadczenie dziedziczenia...*, s. 265. Autor ze względu na odwołanie zawarte w art. 679 § 3 wskazał, że w sytuacji, gdy zainteresowanym jest osoba biorąca udział przy czynności notarialnej, mają do niej zastosowanie ograniczenia tak jak do uczestnika

do sądu spadku o uchylenie aktu poświadczenia dziedziczenia⁷¹, następnie po uchyleniu aktu sąd wyda postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku⁷². Artykuł 679 k.p.c. stanowi podstawę do orzekania przez sąd co do spadku objętego uchylonym aktem poświadczenia dziedziczenia, gdy ujawnią się nowe okoliczności uzasadniające to uchylenie⁷³. Inaczej mówiąc, wzruszenie zarejestrowanego aktu poświadczenia dziedziczenia może nastąpić wyłącznie w drodze wydania stosownego postanowienia przez sąd spadku.

Art. 690 k.p.c. wskazuje natomiast konieczność uchylenia aktu poświadczenia dziedziczenia i wydania postanowienia o stwierdzeniu nabycia, jeżeli na skutek prawomocnego postanowienia o zatwierdzeniu uchylenia się od skutków oświadczenia o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku zostanie zmieniony krąg rzeczywistych spadkobierców. Innymi słowy mówiąc, artykuł ten wyraża obowiązek sądu, jakim jest uchylenie z urzędu aktu poświadczenia dziedziczenia przy zaistnieniu powyższej sytuacji. Sąd po przeprowadzeniu rozprawy zmienia z urzędu postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku albo uchyla zarejestrowany akt poświadczenia dziedziczenia i orzeka w tym przedmiocie⁷⁴.

W przypadku uchylenia zarejestrowanego aktu poświadczenia dziedziczenia, sąd ma obowiązek zawiadomić o tym notariusza, który uchylony akt sporządził, a także Krajową Radę Notarialną, przesyłając odpisy wydanego orzeczenia (art. 669¹ § 4 k.p.c.). Wynika to z konieczności wykreślenia uchylonego zarejestrowanego aktu poświadczenia dziedziczenia z rejestru⁷⁵. Bez dokonania

postępowania stwierdzającego nabycie spadku, bowiem musi oprzeć swe żądania na podstawie, której nie mogła powołać w trakcie sporządzania protokołu dziedziczenia oraz ogranicza ją roczny termin do złożenia wniosku liczony od dnia, w którym uzyskała możliwość wskazania podstawy uzasadniającej wniosek. Powyższe nie ogranicza osoby zainteresowanej niebiorącej udziału w dokonywaniu czynności notarialnych.

⁷¹ P. Borkowski, *Notarialne poświadczenie dziedziczenia...*, s. 267 zauważył, że sąd powinien oddalić wniosek, gdy ustali, że akt poświadczenia dziedziczenia potwierdza nabycie spadku w sposób prawidłowy.

⁷² P. Borkowski, *Komentarz do art. 679 kodeksu postępowania cywilnego...*

⁷³ *Ibidem*.

⁷⁴ P. Borkowski, *Komentarz do art. 95 k Prawo o notariacie (Dz.U. 1964.43.296)*, w: P. Borkowski, *Komentarz do ustawy z dnia 24 sierpnia 2007 r. o zmianie ustawy – Prawo o notariacie oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2007.181.1287)*, w *zakresie zmian do ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. Prawo o notariacie (Dz.U. 2008.189.1158)*, Lex/el. 2009.

⁷⁵ M. Lampart, *Komentarz do art. 669¹ Kodeksu postępowania cywilnego*, w: M. Lampart, *Komentarz do ustawy z dnia 24 sierpnia 2007 r. o zmianie ustawy – Prawo o notariacie oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2007.181.1287)*, w *zakresie zmian do ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. 1964.43.296)*, Lex/el. 2009.

powyższej czynności, w obrocie nadal będą funkcjonowały równolegle notarialne akty poświadczające dziedziczenie po tym samym spadkodawcy⁷⁶. Ponadto przepisy Prawa o notariacie nakładają na notariusza obowiązek zamieszczenia wzmianki o uchyleniu na danym akcie poświadczenia dziedziczenia oraz niezwłocznego zawiadomienia o tym Krajowej Rady Notarialnej (art. 95k § 1 Pr. Not.). Dokonanie tej wzmianki pozbawia akt poświadczenia dziedziczenia cech, które ma zarejestrowany akt poświadczenia dziedziczenia (zgodnie z art. 95f Pr. Not.), a także stanowi przeszkodę do ponownej rejestracji tego aktu oraz wydawania jego wypisów⁷⁷. Na Prezesie Krajowej Rady Notarialnej ciąży natomiast obowiązek niezwłocznego polecenia wykreślenia z rejestru uchylonego aktu poświadczenia dziedziczenia (art. 95k § 2 Pr. Not.). Prezes wydaje to polecenie na podstawie odpisu postanowienia uchylającego akt poświadczenia dziedziczenia oraz informacji o dokonaniu wzmianki przez notariusza o uchyleniu tego aktu⁷⁸.

Na mocy nowelizacji⁷⁹ zmieniono treść art. 679 § 4 k.p.c., zgodnie z którym należy odpowiednio stosować przepisy art. 679 § 1–3 k.p.c. do stwierdzenia nabycia przedmiotu zapisu windykacyjnego. Wobec czego, jeżeli akt poświadczenia dziedziczenia wskazuje jako uprawnioną z tytułu zapisu windykacyjnego osobę, która rzeczywiście przedmiotu tego nie nabyła, zmiany należy dokonać poprzez uchylenie całego aktu poświadczenia (przy zbadaniu przez sąd występowania przesłanek określonych w art. 679 § 1).

Podsumowanie

Nawiązując do wprowadzenia do niniejszego artykułu, należy wyrazić zdanie dotyczące zasadności wprowadzenia alternatywy w postaci aktu poświadczenia dziedziczenia w zakresie poruszanych zagadnień. Niewątpliwie poświadczenie dziedziczenia jest w sytuacjach bezspornych czynnością na tyle nieskomplikowaną, iż zasadne było przekazanie w tym zakresie uprawnień notariuszom. Regulacja wprowadzona przez ustawodawcę w tym aspekcie nie

⁷⁶ *Ibidem*.

⁷⁷ D. Dończyk, *Notarialne poświadczenie dziedziczenia. Komentarz*, wyd. 1, LexisNexis, Warszawa 2011, s. 130.

⁷⁸ *Ibidem*.

⁷⁹ Ustawa z 18.03.2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. nr 85, poz. 458).

zawiera luki i w momencie wykrycia nieprawidłowości, stosując odpowiednie przepisy kodeksu postępowania cywilnego, łatwo jest je usunąć. Dla uniknięcia sytuacji, w której nie byłoby wiadome, czy zarejestrowany akt poświadczenia dziedziczenia jest zgodny ze stanem rzeczywistym czy prawomocne postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku dodano § 3 do art. 1025 k.c., zgodnie z którym przeciwko domniemaniu wynikającemu z postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku nie można powoływać się na domniemanie wynikające z zarejestrowanego aktu poświadczenia dziedziczenia. Bowiem dla stwierdzenia nabycia spadku przed sądem obowiązuje właściwość miejscowa sądu ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy, a jeżeli jego miejsca zamieszkania w Polsce nie da się ustalić, przed sąd miejsca, w którym znajduje się majątek spadkowy lub jego część. Przy wyborze notariusza istnieje natomiast dowolność jego wyboru, dlatego też wprowadzono tę regulację ze względu na zapewnienie bezpieczeństwa obrotu prawnego. Taka regulacja wskazuje na „wyższą” moc sądowego stwierdzenia nabycia spadku. Jej celem jest jednak ochrona rzeczywistych spadkobierców.

W artykule przedstawiono kwestie proceduralne dotyczące sposobu zmiany, uchylenia prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, jak i zarejestrowanego aktu poświadczenia dziedziczenia, a także regulacje dotyczące możliwości wznowienia postępowania. Celem autora jednak, oprócz omówienia w sposób usystematyzowany wyżej wskazanych zagadnień, było przedstawienie kluczowych rozbieżności związanych z omawianą problematyką. Ponadto zwrócono uwagę na błąd legislacyjny, jaki znalazł się w art. 679 § 1 k.p.c. W ramach podsumowania należy także przyjąć, że na podstawie tego artykułu w grę wchodzić może albo uwzględnienie wniosku przez zmianę prawomocnego postanowienia, albo jego oddalenie z powodu bezzasadności. Idąc dalej, Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że art. 679 k.p.c. nie jest zatem właściwy w wypadku zaistnienia dwóch lub więcej prawomocnych postanowień o stwierdzeniu nabycia spadku po tym samym spadkodawcy⁸⁰.

Najbardziej jednak problematyczne jest zagadnienie dotyczące wznowienia postępowania. W zależności od uznawania jednego z dwóch poglądów wywodzących się z odmiennej interpretacji art. 679 w zw. z art. 524 k.p.c. można przyjąć, że wznowienie postępowania w sytuacji, gdy w obrocie występują dwa albo więcej prawomocne postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po tym

⁸⁰ Uchwała Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego – Izba Cywilna – zasada prawa z 10.07.2012 r., III CZP 81/11, Legalis.

samym spadkodawcy jest w ogóle niedopuszczalne. Przyjmując zaś drugą interpretację należy przyjąć pogląd, zgodnie z którym wznowienie postępowania jest dopuszczalne, w tych przypadkach, w których podstawa wznowienia nie pokrywa się z tą przewidzianą w art. 679 k.p.c.

Omawiane zagadnienia postępowania cywilnego w zakresie postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, który jest wydawany w ramach postępowania nieprocesowego oraz sporządzanego przez notariusza aktu poświadczenia dziedziczenia są istotne dla bezpieczeństwa obrotu prawnego, w którym mogłyby jednocześnie funkcjonować kilka dokumentów stwierdzających nabycie spadku po tym samym spadkodawcy. Pomimo kilku kwestii spornych oraz dostrzeżonych błędów legislacyjnych jest to procedura jak najbardziej ochronna, mająca na celu zapobieżenie sytuacji wyżej opisanej, która jest zagrożeniem nie tylko dla spadkobierców, ale także dla ich spadkobierców, a także dla osób trzecich w zakresie rozporządzania masą spadkową przez nieuprawnione osoby, które posługują się kolejnym dokumentem poświadczającym dziedziczenie po tym samym spadkodawcy albo dokumentem zawierającym błędy co do kręgu spadkobierców.

**COURT DECLARATION OF SUCCESSION OR OF ACQUISITION
OF THE OBJECT OF AN ABSOLUTE LEGACY
– COMMENTS ON THE POSSIBILITY OF A LEGALY VALID
COURT DECLARATION AND A REGISTERED NOTARIAL DEED
OF SUCCESSION CERTIFICATION**

Summary

The limited goal of the following study is to explore legally valid court declaration of succession and a registered notarial deed of succession certification. The emphasis will be put on specific circumstances:

- when court declaration of succession and notarial deeds of succession certification are issued simultaneously,
- when a court issued a declaration of succession, while the notary on the decline after the testator has drawn up a notarial deed of succession certification.

This paper presents procedural questions about how to change and set aside a valid court declaration of succession, a registered notarial deed of succession certification, as

well as regulations concerning the possibility of the resumption of the proceedings. Systematic discussion of these issues will be followed by observations concerning some fundamental inconsistencies in current legislation. In addition, attention will be paid to a legislative error included in the article 679 § 1 k.p.c. The issue of reopening of proceedings raises most serious doubts. Depending on the recognition of one of the two views coming from different interpretations of article 679 k.p.c. in relation to article 524 k.p.c. can be assumed that the resumption of the proceedings in a situation where in legal transactions there are two or more final decision determining the acquisition the inheritance of the deceased is the same at all unacceptable. Favoring the second interpretation must result in assumption that the reopening of proceedings is permissible in those cases in which the basis of resume is not the same as provisioned in article 679 k.p.c.

Translated by Ewa Szubert

Keywords: court declaration of succession, notarial deed of succession certification, notarial activities, civil procedure, law of succession, inheritance proceedings